

AGNIETĖ ŽOTKEVIČIŪTĖ-BANEVIČIENĖ

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Lietuva
General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Lithuania

KULTŪRINIS VEIKSNYS ŠIUOLAIKINĖJE KARYBOJE

The Cultural Element in the Modern Warfare

SUMMARY

The article aims to review the change in the security environment after the Cold War. This change led to the growing importance of the cultural element in warfare and its inclusion in the military planning. This element reflects the increase in the importance of soft power in the current interpretation of state and military power and can be related to the expanded range of military operations. The first part discusses how the cultural element in modern warfare has become part of the military arsenal. More specifically, it discusses the influence of the security environment and the new war paradigms that explain this change. The second part analyses the changes in the concept of the soldier and the need for a soldier diplomat in modern warfare. This need reflects the establishment of the cultural element and of cultural competences of military personnel both in the scientific and the military context.

SANTRAUKA

Straipsnyje analizuojama saugumo aplinkos kaita po Šaltojo karo, lėmusi kultūrinio veiksnio svarbos karyboje didėjimą bei jo įtraukimą į karinį planavimą. Kultūrinis veiksnys atspindi bendrą minkštojo galios elemento reikšmės didėjimą dabartiniame valstybės ir karinės galios aiškinime ir gali būti siejamas su išplėstu karinių operacijų spektru. Pirmoje straipsnio dalyje analizuojama, kaip kultūrinis veiksnys šiuolaikinėje karyboje tapo karinio arsenalo dalimi ir, konkrečiai, saugumo aplinkos ir ją aiškinančių naujuosius karus apibrėžiančių paradigmų įtaka šiam pokyčiui. Antroje dalyje analizuojami kario koncepcijos pokyčiai ir kario diplomato funkcijų poreikis šiuolaikinėje karyboje, atspindintis kultūrinio veiksnio, kaip karių kultūrinių kompetencijų visumos, įsitvirtinimą ne tik moksliniame, bet ir kariniame kontekste.

RAKTAŽODŽIAI: kultūrinis veiksnys, karių kultūrinės kompetencijos, kultūros militarizavimas, karinės paradigmos.
KEY WORDS: cultural element, military cultural competence, weaponization of culture, military paradigm.

IVADAS

Socialistinės sistemos žlugimas Rytų Europoje ir vėliau sekęs pačios Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos iširimasis sąlygojo tarptautinę saugumo transformaciją. Šaltojo karo metu didelę įtaką gynybinių pajėgų planavimui turėjo tarptautinės sistemos dvipoliškumas ir branduolinio ginklo grėsmė, kuriuos po Šaltojo karo ir, ypač po 2001 m. rugsėjo 11-osios teroristinių išpuolių, strateginiame planavime pakeitė suvokimas, jog šiuolaikinėje tarptautinėje sistemoje kylančios grėsmės yra daugialypės. Poreikį keisti ginkluotųjų pajėgų operacijų spektrą dar labiau skatino didėjantis Vakarų valstybių įsitraukimas į pasirenkamuosius karus (angl. *wars of choice*)¹. Atsižvelgiant į saugumo aplinkos keliamus iššūkius ir daugialypį grėsmių pobūdį, Vakarų valstybėse išplėstas karinių operacijų spektras, įtraukiant ne tik branduolinių atgrasymą ir labai intensyvias kovas, bet ir karines operacijas, kitokias nei karas (angl. *Military Operations Other Than War*), humanitarinės pagalbos operacijas (angl. *humanitarian assistance*) ir pagalbą kritinių nelaimių metu (angl. *disaster relief*) (Segal 2005: 275). Apibūdinant pasikeitusį valstybių atsaką į saugumo aplinkos keliamus iššūkius, JAV imtas naudoti terminas „plataus spektro dominavimas“ (angl. *full spectrum dominance*) (Dorman et al 2002: 6–8).

Šaltojo karo metu kertinis saugumo užtikrinimo įrankis buvo kariniai pajėgumai, pirmiausia, dėl branduolinio ginklo grėsmės, todėl nematerialūs karybos elementai, tokie kaip kultūrinis veiksnys, į karybą buvo įtraukti ribotai. Viena vertus, sovietologijos plėtra JAV

ir kitose NATO bloko valstybėse skatino analizuoti įvairias komunistinio bloko kultūras bei sudarė sąlygas išsamiau tyrinėti ideologines, politines ir strategines nuostatas bei veiksmus (žr. Bonnell, Breslauer 2002), taip pat ir strateginės kultūros, kariuomenių kultūros analizė laipsniškai tapo svarbiu elementu aiškinant tarptautinius santykius (žr. Archer 2003: 32–41; Carroll 2005: 62–69). Kita vertus, kultūrinio veiksnio, kaip karių kultūrinių kompetencijų² visumos, analizė tuo metu dar nebuvo svarbi karinių mokymų ar pratybų dalis. Šių kompetencijų poreikis planuojant ir įgyvendinant karinius veiksmus itin išryškėjo tik po Šaltojo karo.

Pasibaigus Šaltajam karui branduolinio galios balanso svarba sumenko, be to, didelio masto konvencinis didžiųjų valstybių ar aljansų karas tapo gana neįtikėtinas. Priešingai, skirtingo asimetrinio laipsnio ir intensyvumo mažieji karai, taikos palaikymo ir nekarinės armijų misijos ėgijo svarbą kariniame planavime. Karinių intervencijų didėjimas, tarptautinio terorizmo augimas turėjo didelę įtaką strateginio, operacinio ir taktinio mąstymo kaitai Vakarų valstybių kariuomenėse (Bredow 2006: 170–171). Rugsėjo 11 d. išpuoliai sudarė sąlygas revoliuciniam JAV nacionalinio saugumo politikos pokyčiui. Tapo svarbus kultūrinis veiksnys (Buley 2007: 84–85). NATO ir JAV karinių operacijų Irake ir Afganistane problemos dar labiau aktualizavo kultūrinio dėmens karyboje reikšmę: poreikis pažinti socio-kultūrinius veiksnius tapo pagrindine tema tarp karių, grįžusių iš karų Afga-

nistane ir Irake (žr. Petraeus 2006). Kartu plėtojosi moksliniai tyrimai, patvirtinantys, jog šiuolaikinėje karyboje neįma-

noma atsiriboti nuo sociokultūrinių skirtumų ir jų įtakos tarptautinėse operacijose (žr. Archer 2003: 2–12).

KULTŪRINIS POSŪKIS KARO STUDIJOSE

Karo ne tik kaip karinio, politinio ar socialinio, bet ir kaip kultūrinio fenomeno suvokimas vis labiau aktualizuojamas. Anot Johno Keegano, karas – kultūrinis fenomenas, o ne tik politikos tąsa, tai tam tikros bendruomenės kultūros išraiška (Keegan 1994). Šiandieninis kultūrinis posūkis karo studijose laikomas „kultūros pavertimu ginklu“ (angl. *weaponization of culture*): „tai, kad kultūrinis posūkis karyboje pasiekė patį Vakarų gynybos mąstymo branduolį, atspindi tradicinio karinio planavimo pokyčius. Tokioje situacijoje technologijos ir atstumas neteko svarbos, o kultūrinis veiksnys įžengė į karinio mąstymo arsenalą“ (Footitt 2016: 210). Patrickas Porteris pažymi, kad šiandieninėje karyboje karo strategams vis dažniau prireikia antropologinių ir sociologinių žinių. Devinto dešimtmečio JAV karinėje strategijoje akcentuojamas technologinis pranašumas, tinkamas konvencinėms kovoms, tačiau JAV nebuvo pasiruošusi poinvazinei veiklai, pavyzdžiui, Irake išlaikyti kontaktą su vietiniais gyventojais.

Karo strategų teigimu, atsižvelgiant į karinių technologijų revoliucijų trūkumus, prasideda kultūros kontrrevoliucija, skatinanti suprasti sąveiką tarp žmonių kovos būdų ir jų tradicijų, identiteto, religijos, kolektyvinės atminties, nuostatų ir įpročių (Porter 2007: 47). Koenas Stroekenas plėtoja antropologijos ir kariuomenės sąveikos klausimą analizuodamas, kaip kultūra gali būti išnaudojama kaip dar vienas ginklas kare. Kultū-

rinio veiksnio analizės įtraukimas į karinių veiksmų planavimą sudaro prielaidas formuoti prevencines priemones, padedančias suvaldyti sukilimus ar plėtoti sąveiką su vietiniais šalies, kurioje vykdoma tarptautinė operacija, gyventojais (Zafar 2016: 34–35), ir žymi poslinkį nuo į valstybę orientuotos karybos (angl. *state-centric warfare*) prie į gyventojus orientuotos karybos (angl. *population-centric warfare*).

Įprastai kultūrinio veiksnio karyboje tyrimai apima galios generavimo procesus – strateginės kultūros, organizacinės, įskaitant kariuomenės, kultūros analizę. Pavyzdžiui, kariuomenės kultūros analizė leidžia atskleisti, ką kariuomenės galvoja apie save, kokios karo ir kovos koncepcijos vyrauja kariuomenėje (Lynn 2003: xix). Karinės kultūros tyrimai atskleidžia, kaip nacionalinėms ar organizacinėms bendruomenėms būdingos normos sukūrė šioms bendruomenėms būdingus elgesio modelius, tokius kaip nacionaliniai strateginiai stiliai ir organizaciniai kovos metodai (Farrell, Terriff 2002: 7). Karinės kultūros analizė atskleidžia kariuomenių ypatybes, darančias įtaką kariuomenės elgesio būdams mūšio lauke ir atitinkamai karinės galios kaitai – jos didėjimui ar mažėjimui. Karių kultūrinės kompetencijos – vienas naujausių kultūrinio veiksnio karyboje aspektų – apima kitokią kultūrinio veiksnio analizės kryptį – kariuomenės įsisavinamus (kitos kultūros) elgesio modelius, didinančius karinę galią (žr. Rosen 1996; Kier 1997; Far-

rell 2005). Taigi, nors kultūrinis veiksnys karyboje nėra naujas elementas per se, tik po Šaltojo karo kultūrinis veiksnys kaip karių kultūrinių kompetencijų visuma pradedamas sieti su karinės galios didėjimu – priskiriamas karinės galios daugikliams (angl. *force multiplier*) ir imamas institucionalizuoti karinėse doktrinos (žr. Spencer 2009: 96–106).

Kultūrinis veiksnys šiuolaikinėje karyboje gali būti siejamas su naujuosius karus aiškinančių paradigmu iškilimu. Šių paradigmu šalininkų teigimu, naujieji karai nėra totaliniai karai, tai – asimetriniai, neintensyvūs konfliktai, kuriuos dažniausiai sukelia nacionalistiniai, etniniai, religiniai ir kultūriniai veiksniai (žr. Herfried 2007; Kaldor 2005; Munkler 2005). Kitaip tariant, susiduriama su vadinamaisiais tapatybės karais (Antczak 2018: 200).

Asimetrija karyboje yra vienas pagrindinių naujųjų karų bruožų (Munkler 2003: 7). Nors karų asimetriškumas nėra naujas reiškinys, nes „tam tikra prasme visas karas yra asimetrinis, niekada nėra identiškų priešininkų“ (Pfanner 2005: 149), tačiau šiuolaikinėje saugumo aplinkoje skirtumai tarp kovojančių pusių yra didesni nei anksčiau. Pavyzdžiui, JAV turi gero lygio kariuomenę, kurią galima greitai dislokuoti visame pasaulyje, tačiau karai Afrikoje, Vidurio Rytuose ir kituose žemynuose išryškino, jog lemiamas veiksnys karyboje buvo ne aukštųjų technologijų ginklai, o gebėjimas sumažinti priešo karinę galią, atrandant ir išnaudojant jo silpnąsias puses (Pfanner 2005: 168).

Naujuosius karus apibrėžiančių paradigmu šalininkai siekia paaiškinti, kodėl tradicinis karinis mąstymas turi ribotą vertę šiuolaikinių ginkluotų konf-

liktų kontekste, ir kokie pokyčiai turi būti vykdomi prisitaikant prie šiuolaikinių karų. Pergalė tokiuose konfliktuose negali būti grindžiama tik kariuomenės materialiais ištekliais; daug dažniau pergalė priklauso nuo kariuomenės gebėjimo sumažinti visuomenės paramą priešininkui. Vakarų karinės pajėgos neišnaudoja savo karinio potencialo, kadangi veikia pagal karo principus ir doktrinas, pabrėžiančias manevrinės karybos, pavyzdžiui, *blitzkrieg*, svarbą (Lind 2008: 13–20). Naujųjų karų šalininkai ėmėsi identifikuoti būtinus pokyčius karyboje, kurių vienas pagrindinių – atnaujinta širdžių ir protų laimėjimo strategija – užduotis, kuriai šiuolaikinės kariuomenės buvo prastai paruoštos įgyvendinti (Rynning, Schmitt 2017: 4).

Dauguma naujuosius karus apibrėžiančių paradigmu siekia suderinti kariuomenės gebėjimą prisitaikyti tiek prie konvencinių, tiek prie nekonvencinių grėsmių (Evans 2009: 66). Generolas Charles C. Krulakas, apibūdinamas XXI a. mūsų laikų suformavo *trijų blokų* karybos koncepciją:

Vienu metu mūsų kariai maitins ir rengs pabėgėlius, teikdami humanitarinę pagalbą. Kitu metu jie taikys dvi konfliktuojančias gentis įgyvendindami taikos palaikymo operacijas ir, galiausiai, jie kovos mirtiname vidutinio intensyvumo mūšyje ir visa tai vyks tą pačią dieną, trijuose miesto blokuose. Tai bus trijų blokų karas. Tokioje aplinkoje konvencinės [karybos] doktrinos ir organizacijos turi mažai įtakos. Tai pokyčių aplinka (Krulak 1997).

Apibrėždamas blokus, pirmąjį Krulakas apibūdina kaip tradicinę konvencinę karybą, nors ir daro išlygą, jog skirtingai nei tradicinėje karyboje, kariaujančios

šalys gali nenaudoti vienodų kovos taisyklių, pavyzdžiui, prieš kovotojai gali nesilaikyti karo teisės ir sąmoningai aukoti civilius ir šitaip konfliktą paversti asimetriniu. Antras blokas – taikos palaikymo ir kitos stabilizavimo operacijos. Trečias blokas – humanitarinė parama ir rekonstrukcija. Antro ir trečio bloko įgyvendinimui reikalingas kariuomenės bendradarbiavimas su civiliais, įskaitant diplomatus, nevyriausybinės organizacijas, vietas ir užsienio vyriausybų darbuotojus. Krulakas pabrėžia, jog nei vienas iš šių blokų neturi būti laikomas svarbesniu už kitus ar matomas kaip atskirų blokų karas, tai – kontinuumas, kuriame taikos blokas gali virsti karinių veiksmų bloku, ir atvirkščiai. Taigi, „vien tik technologiniai ar moksliniai sprendimai nebus tinkami šiandieniniams konfliktams išspręsti; taip pat jie negalės pakelti Clausewitzo vadinamojo karo rūko“ (Krulak 1998: 48).

Jamesas Mattis ir Frankas Hoffmannas 2005 m. papildė Krulako koncepciją įtraukdami kultūrinį veiksnį ir šitaip suformuodami *keturių blokų* karybos koncepciją. Pastebėdami, kad hibridiniai karai, kaip ir mažieji karai, negali būti laimėti mūšio lauke, sutelkiant dėmesį tik į karines technologijas, trijų blokų karybos koncepciją jie išplečia pridėdami didžiausią bloką: karių kultūrinius mokymus. „Kariai turi suprasti vietovės kultūrinį reljefą taip pat gerai, kaip kad supranta fizinį vietovės žemėlapią“ (Mattis, Hoffman 2005: 18–19). Ketvirtasis blokas karyboje skirtas didinti „intelektualią galią“: paveikti šalies, kurioje vykdoma operacija, vietos gyventojus ir pasiūlyti jiems alternatyvą priešininkų skleidžiamai ideologijai (Borsani 2013: 378–379).

Karo tarp žmonių perspektyvos pradi-

ninkas generolas Rupertas Smithas pabrėžia, kad karas, kokį žinojome, nebeegzistuoja, ir daro išvadą, jog *karo tarp žmonių* paradigma pakeitė industrinio karo paradigmą: aiškus karo ir taikos atskyrimas, akivaizdus tarpvalstybiniuose karuose, nebeegzistuoja (Smith 2006a: 17). Šis paradigmatis poslinkis rodo, kad žmonės yra mūšio lauko dalis (Smith 2006b: 720). Civiliai gyventojai mūšio lauke vienu metu yra ir tikslas, ir uždaviniai, ir galimos priešiškos jėgos. Taigi, žmonės yra mūšio laukas: tautos valia ir nuomonė lemia rinkimus, daro įtaką politikams ir paveikia pajėgų panaudojimą tiek vietos, tiek tarptautiniu mastu. „Šiandieninės tarptautinės operacijos vyksta tarp žmonių, o tai reiškia, kad informacija tapo valiuta. Karas nebėra priemonė sunaikinti priešininką, tai – priemonė pakeisti jo ketinimus“ (Smith 2006a: 3).

Neįsitraukiant į diskusiją, ar naujuosius karus aiškinančios paradigmos turi pranašumą prieš kitas, pavyzdžiui, konvencinės karybos ar revoliucijos karybos srityje paradigmas, verta pažymėti, jog naujuosius karus apibūdinančios paradigmos išryškina, jog technologinė viršenybė negali užtikrinti karinės pergalės, todėl karyboje kariuomenė turi pritaikyti ne tik naujas technologijas, bet ir strategijas (Jacob 2015: 204). Vienas šių strategiškųjų pokyčių apima kovos su sukilimu teorijų taikymą sprendžiant naujųjų karų keliamus iššūkius, kurių svarbą itin išryškino strateginės JAV ir sąjungininkų nesėkmės konfliktuose Irake ir Afganistane (Gray 2013: 85–88). Galima apibendrinti, jog naujuosius karus aiškinančios paradigmos aktualizavo poreikį suinstitucinti kultūrinį veiksnį, kaip karių kultūrinių kompetencijų visumą, karinėse doktrinosė.

KULTŪRINIS VEIKSNYS KAIP KARIŲ KULTŪRINIŲ KOMPETENCIJŲ VISUMA

Išplėstas karinių operacijų spektras, kaip atsakas į saugumo aplinkos pokyčius, pakeitė karių vykdomas funkcijas, o tai lėmė kultūrinio veiksnio skverbimąsi į karines doktrinas. Daugelio valstybių kariuomenėse didesniu ar mažesniu mastu pradėti vykdyti kultūriniai mokymai kariams ir į karines doktrinas pradėta įtraukti karių kultūrinių kompetencijų poreikį (žr. *Lietuvos karinė doktrina* 2016).

Kariuomenėms įsitraukiant į rekonstrukcijos, humanitarines, saugumo, mokomasias ir kitas operacijas, kurios nėra susijusios su tiesioginiais kariniais veiksmais, kariai, veikdami kitoje kultūrinėje aplinkoje, iš dalies prisiima ir diplomatų vaidmenį (Greene 2010: 960–961), tad greita tradicinės kario-kovotojo koncepcijos paplito kario-diplomato koncepcija (žr. Moscos 2000, 1992; Barnes 1993; Burke 2009). Kario-diplomato koncepcijos ištakos sietinos ne tik su Charleso Moscos suformuotu modeliu: dar 1974 m. Jit Rikhye et al pabrėžė, kad visiems kariams, dirbantiems taikos palaikymo pareigūnais, nepriklausomai nuo turimo laipsnio, greita tradicinių taktinių mokymų, būtina įgyti įgūdžių, nesusijusių su jėgos naudojimu. „Taktas, diplomatija, argumentavimas derybose ar tarpininkaujant yra taikos palaikymo pareigūnų ginklai. <...> Kariai turi būti supažindinami su informacija, leisiančia suprasti konflikto ištakas, valstybės, kurioje vykdoma operacija, gyventojų ir jų grupių santykius“ (Rikhye 1974: 267). Rudolphas C. Barnesas atkreipia dėmesį į „naujojo kario“ vaidmens svarbą. Anot Barneso, „kariai, turintys kontaktą su vietos gyventojais, privalo būti tiek pat diplomatai, kiek jie yra kovotojai. <...> Kariai turi bū-

ti supažindinami su šalies, kurioje vykdoma tarptautinė operacija, kultūra, jos normomis ir politika“ (Barnes 1993: 12).

Davidas M. Lastas, analizuodamas Kanados įsitraukimo į taikos palaikymo operacijas penkiasdešimties metų praktiką, išryškino karių komunikacinių įgūdžių reikšmę tarptautinių operacijų metu, atskiriant kovinius įgūdžius nuo komunikacinių įgūdžių (Last 1997: 87). 2007 m. Kanados ginkluotųjų pajėgų Sausumos strateginių koncepcijų direktoratas (angl. *Canadian Armed Forces Directorate of Land Strategic Concepts*) paskelbė tyrimą, kuriame pabrėžiama, jog siekiant atitikti įsitraukimo į plataus spektro operacijas reikalavimus, sausumos pajėgų kariai turi turėti platų žinių ir įgūdžių spektrą. Taktinės kompetencijos ir individualūs bei kolektyviniai karybos įgūdžiai, tradiciškai apibrėžiantys kari-kovotoją, išplečiami, įtraukiant kario-diplomato koncepciją. (Clermont 2015: 25–26).

Manytina, jog tiek karys-kovotojas, tiek karys-diplomatas atspindi kariuomenės veiklos spektro skirtingas puses: kario-kovotojo koncepcija vis dar išlieka svarbia vykdamas karinius veiksmus, o kario-diplomato koncepcijos svarba išryškėja kariuomenėms vykdamas nekarinius veiksmus. Kario kaip diplomato koncepcijos atsiradimas neiškreipia kario kaip kovotojo suvokimo ir nepakeičia diplomatų kariais. Diplomato vaidmens priskyrimas kariui leidžia geriau apibrėžti ir suvokti karių vykdomą politinę-komunikacinę funkciją bei būtinus įgūdžius, žinias ir gebėjimus, įskaitant ir kultūrinės kompetencijas, kuriuos karys privalo turėti prisitaikant prie besikeičiančio karybos pobūdžio ir kitos kultūrinės aplinkos.

IŠVADOS

Saugumo aplinkos kaita po Šaltojo karo sąlygojo karinių operacijų spektro kaitą, o naujų karybos paradigmu, analizuojančių neintensyvius karus, įsitvirtinimas tiek akademiniam, tiek kariuomenės kontekste atspindi saugumo aplinkos suvokimo kaitą. Šių paradigmu esminis skirtumas nuo ankstesnių – bandymas įrodyti, kad technologinė viršenybė nebėra lemiamas veiksnys siekiant karinės pergalės. Šiuolaikinėje karyboje kariuomenės turi prita-

kyti ne tik naujas technologijas, bet ir strategijas, atspindinčias besikeičiančią saugumo aplinką. Vienas šių pokyčių – kultūrinio veiksnio, kaip karių kultūrinių kompetencijų visumos, skverbimasis į karines doktrinas, atspindintis kario-diplomato funkcijų poreikį karyboje. Karių kultūrinių kompetencijų įtraukimas į doktrininius dokumentus žymi strateginio mąstymo pokyčius, kultūrą militarizuojant ir išnaudojant kaip dar vieną ginklą kare.

Literatūra

- Antczak Anna. 2018. 'New' and 'Old' Wars – the Changing Dimensions of Warfare. *Przegląd Polityczny* (3): 199–216.
- Archer Sarah E. 2003. Civilian and Military Cooperation in Complex Humanitarian Operations. *Military Review* (March-April): 32–41.
- Barnes Rudolph C. 1993. Military Legitimacy and the Diplomat-Warrior. *Small Wars and Insurgencies* (4:1): 1–28.
- Bonnell Victoria E., Breslauer George W. 2002. Szanton David L. (ed.). *The Politics of Knowledge: Area Studies and the Disciplines*: 217–261. Berkeley: University of California Press.
- Borsani Davide. 2013. *Beyond Military Technology, the Cultural Dimension of Counterinsurgency Doctrines*. Sofia University Press: Sofia.
- Bredow Wilfried. 2006. Caforio Guiseppe (ed.) *Social Sciences and the Military: An Interdisciplinary Overview*: 87–100. Cass Military Studies: Routledge.
- Buley Benjamin. 2007. *The New American Way of War. Military Culture and the Political Utility of Force*. LSE International Studies Series.
- Burke Edward. 2009. Leaving the Civilians Behind: The 'Soldier-Diplomat' in Afghanistan and Iraq. *PRISM* (2): 27–46.
- Clermont Francis. 2015. The Art of Being a Soldier-Diplomat ~ From an Implicit Role to an Explicit Function. *Canadian Military Journal* (15:2): 25–35.
- Dorman Andrew M. et al. 2002. *The Changing Face of Military Power. Joint Warfare in an Expeditionary Era*. Palgrave Macmillan: UK.
- Evans Michael. 2009. The Twenty-First Century Security Environment: Challenges for Joint Forces. *The RUSI Journal* (154:2): 64–72.
- Farrell Theo, Terriff Terry (ed.). 2002. *The Sources of Military Change: Culture Politics and Technology*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Farrell Theo. 2005. *The Norms of War: Cultural Beliefs and Modern Conflict*. London: Lynne Rienner.
- Footitt Hilary. 2016. Putting 'Translation' into the Transnational? *Journal of War & Culture Studies* (9:3): 209–221.
- Greene Talya et al. 2010. The Impact of Culture Clash on Deployed Troops. *Military medicine* (175): 958–963.
- Haass Richard N. 2010. *War of Necessity, War of Choice: A Memoir of Two Iraq Wars*. Simon & Schuster.
- Jacob Frank. 2015. The Theory of a Military Revolution: Global, Numerous, Endless? *RUHM* (6:3): 189–204.
- Kaldor Mary. 2005. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. DehraDun: Natraj.
- Keegan John. 1994. *A History of Warfare*. New York: Vintage Books.
- Kier Elizabeth. 1997. *Imagining War: French and British Military Doctrine between the Wars*. Princeton: Princeton UP.
- Kilcullen David J. 2007. New Paradigms for 21st-Century Conflict. *eJournal USA* (12): 39–45.
- Krulak Charles C. 1997. Three Block War. *Vital Speeches of the Day* (64:5): 139–141.

- Last David M. 1997. *Theory, Doctrine and Practice of Conflict De-escalation in Peacekeeping Operations*. Toronto: The Canadian Peacekeeping Press.
- Lietuvos karinė doktrina. 2016. Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras.
- Lind William S. et al. 2008. Terriff Terry et al. (ed.). *Global Insurgency and the Future of Armed Conflict: Debating Fourth-Generation Warfare*: 13–20. New York: Routledge.
- Lynn John A. 2003. *Battle: A History of Combat and Culture*. Boulder: Westview Press.
- Mattis James N., Hoffman Frank G. 2005. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. *Proceedings* (November): 18–19.
- Moscov Charles C. 2000. Moscos Charles C. et al (ed.), *The Postmodern Military*. Oxford: Oxford University Press.
- Munkler Herfried. 2005. *The New Wars*. Cambridge: Polity Press.
- Muunkler Herfried. 2003. The Wars of the 21st Century. *International Review of the Red Cross* (85:849): 7–22.
- Petraeus David G. 2006. Learning Counterinsurgency: Observations from Soldiering in Iraq. *Military Review* (January-February): 2–12.
- Pfanner Toni. 2005. Asymmetric Warfare from the Perspective of Humanitarian Law and Humanitarian Action. *International Review of the Red Cross* (87:857): 149–174.
- Porter Patric. 2007. Good Anthropology, Bad History: The Cultural Turn in Studying War. *Parameters* (37:2): 45–58.
- Rikhye Indar J. et al. 1974. *The Thin Blue Line: International Peacekeeping and Its Future*. New Haven: Yale University Press.
- Rosen Stephen P. 1996. *Societies and Military Power: India and Its Armies*. Ithaca: Cornell University Press.
- Rynning Sten, Schmitt Olivier. 2017. Gheciu, Alexandra, Wohlforth, William (ed.). *Oxford Handbook of International Security*. Oxford University Press.
- Segal Hugh. 2005. *Geopolitical Integrity*. McGill-Queen's University Press.
- Smith Rupert. 2006a. Methods of Warfare. Interview with General Sir Rupert Smith. *International Review of the Red Cross* (88:864): 719–727.
- Smith Rupert. 2006b. *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*. London: Penguin.
- Spencer Emily. 2009. It's All About the People: Cultural Intelligence (CQ) as a Force Multiplier in the Contemporary Operating Environment. *Journal of Conflict Studies*: 96–106.
- Zafar Morwari. 2016. COIN-operated Anthropology: Cultural Knowledge, American Counterinsurgency and the Rise of the Afghan Diaspora [PhD thesis]. University of Oxford.

Nuorodos

- Richardas N. Haassas išskiria dviejų tipų karus: būtinuosius karus (angl. *wars of necessity*) ir pasirenkamuosius karus (angl. *wars of choice*). Būtinieji karai yra neišvengiami karai, apimantys valstybių nacionalinių interesų įgyvendinimą ir *status quo* išsaugojimą. Būtinųjų karų pavyzdžiai: Antrasis pasaulinis karas, Korėjos karas. Pasirenkamieji karai siejami su ne tokiais svarbiais valstybių interesams karais, todėl valstybės gali imtis alternatyvios politikos, siekiant išvengti karo, nesvarbu, ar tai būtų diplomatinės iniciatyvos, neveikimas ar kažkas kita. Pasirenkamųjų karų pavyzdžiai: Vietnamo, Bosnijos ir Kosovo karai (Haass 2010).
- Karių kultūrinės kompetencijos – gebėjimai, užtikrinantys kariuomenės pajėgumą vykdyti

karinę veiklą kitoje kultūrinėje aplinkoje ar susiduriant su kultūriniais skirtumais. Kultūrinės kompetencijos apima kultūros specifinį, tarpkultūrinį ir kalbos elementus. Kultūros specifinį elementą sudaro žinios apie tam tikrą šalį, įskaitant ekonominę, religinę ir istorinę padėtį, socialinę infrastruktūrą, vietos populiaciją, politiką, nacionalines ir religines šventes, geografinę, klimatinę, topografinę padėtį. Tarpkultūrinis elementas apima mokėjimą šias žinias taikyti adaptuojantis ir veikiant kitoje kultūrinėje aplinkoje. Kalbos elementas apima kalbos, vyraujančios šalyje, kurioje vykdoma tarptautinė operacija, įgūdžius, kurių trūkumas gali būti kompensuojamas darbo su vertėju įgūdžiais.